

La mestra del cànem

En una carta a la Societat Econòmica d'Amics del País deia que les filadores que empraren el seu mètode aprendrien paulatinament a filar més ràpid

Francesc J. Hernández | 21.05.2017 | 00:35

A la fi del segle XVIII, una mestra valenciana proposà innovacions en el filat del cànem. Se'n feren cursos per a joves de València, Castelló, Torrent, Alzira, Xàtiva i Alaquàs, aprofitant les noves tècniques.

Fa uns anys, a les terres valencianes es conreava el cànem, una herba (cannabis sativa), les fibres de la qual podien ser teixides, com també ho eren les del lli o les de l'espart. Aquesta fou una activitat practicada des del neolític i que, pel que fa a les nostres terres, ja fou esmentada pels antics historiadors romans. Amb el cànem (que al renaixement també es deia popularment «cànyem») es feien espartenyas (paraula que deriva precisament d'espart), cordes i cordills, sacs, nanses de pesca, etc. Com expliquen **Alcover** i **Moll**, el cànem se sembrava a la fi de març o primeries d'abril. Hi havia la dita: «Cànem gentil: sembrat en març i eixit en abril». La collita es feia cap a Sant Jaume. Després d'un procés d'elaboració en el qual destacaven els llauradors valencians (com reconeix el llibre «Arte de cultivar el cáñamo, lino y algodón», 1844), es classificaven les fibres segons la seua qualitat: la millor era el «bri» o «canal», després hi havia el «clarell» i per últim el més groller rebia el nom d'«estopa». Com que les fibres es mesuraven al pes, el més fi era, lògicament, el que costava més temps de filar. De teixir les fibres del cànem s'encarregaven generalment les dones.

La mestra del cànem

Fotos de la noticia

A la fi del segle XVIII, una mestra de la ciutat de València, **María Ynés Pomares** (encara que en alguns documents és esmentada com Isabel María Pomares) perfeccionà el mètode per filar el cànem. El 1791 adreçà una carta amb una caligrafia acurada a la Societat Econòmica d'Amics del País de València, entitat que estava disposada a finançar millores productives com la que proposà la mestra. María Ynés estava casada amb **Francisco Molina**, que era fabricant de calces de seda. Els dos ocupaven una cambra en una casa que hi havia a l'actual plaça del Comte de Carlet, en la demarcació de la parròquia

Suscriptor | València

Contenido exclusivo para suscriptores digitales

Joan Ribó: "No hacer las cosas por impopulares es

Joan Ribó: "No hacer las cosas por impopulares es electoralismo"

El alcalde señala que en el último año de legislatura es lógico que cada socio resalte sus...

de las...

Honores para una profesora centenaria

Apenas dos meses y medio después de fallecer a los 103 años, la ciudad premia a una

Hay congoleños que se llaman «Carsí» por él

Antes de que se desarrollaran las ONGs, el doctor Mariano Carsí Pascual ya era un pionero entre...

de Sant Salvador. En la seua epístola a la Societat per demanar el seu suport, María Ynés explicava que, amb el seu procediment, no calia filosa, ni humidificar les fibres amb saliva o aigua. Afirmava a més no només ser capaç de multiplicar per quatre el que podia filar qualsevol altra dona, sinó que també les filadores que empraren el seu mètode aprendrien paulatinament a filar més ràpid.

Cambios de calle a impulsos

El autor de «Las calles de València y el significado de sus nombres» destaca la falta

de criterio...

Todas las noticias de València

La Societat es mostrà interessada en la innovació proposada per María Ynés i nomenaren una comissió que entrà en contacte amb la dona, formada pels membres **Bernabé de Muzquiz, Vicente Oliag i Manuel de Velasco**. Anaren a casa seua, proveïts de rellotge i fibres de cànem de diversa grossària i de lli per avaluar amb rigor la innovació. Durant algunes jornades, la dona es posà a filar. Amb tres hores convertí en fil mitja lliura de fibra del cànem més gruixut. Després tardà quatre hores i mitja en filar tres onzes de cànem fi i cinc hores i tres quarts per elaborar la mateixa quantitat de lli, encara que, segons ella, mai havia practicat amb aquesta fibra. La comissió es mostrà satisfeta i defensà davant la Societat que el mètode proposat per María Ynés tenia moltes utilitats. En lloc de posar el cànem a la filosa, la dona se l'embolicava a la cintura, com feien els soguers, és a dir, els fabricants de cordes i sogues. D'aquesta manera, tenia les dos mans lliures i així podia distribuir el filat al torn, amb la qual cosa aquest podia mantenir un moviment constant. Les fibres havien estat prèviament humides, però no als extrems, la qual cosa afavoria també la producció del fil. L'informe favorable de la comissió de la Societat Econòmica d'Amics del País de València proposava que es blanquejara el fil, a fi de comprovar la seua durada, i incloïa el compromís d'afavorir l'ensenyament del nou mètode. I així fou fet. Al març del 1792, la Societat finançà la construcció de sis torns. S'havien de triar sis jovenetes: tres de la ciutat (intramurs) i sis dels ravals, que havien de ser instruïdes per María Ynés. Si aprenien el nou mètode de manera profitosa, la Societat els donaria premis i una compensació econòmica a les jovenetes i a la mestra. La Societat també es feia càrrec de comprar les fibres. L'agost ja havien estat formades les sis jovenetes i novament una comissió procedí a avaluar el seus aprenentatges. El dia de sant Llorenç, a les quatre i trenta-huit minuts, començà la prova, a la que foren sotmeses: **Rosa Vicent, Manuela Segura, Pasquala Falcó, Raymunda Blanch, Rosa Montalt i Tomasa Salvador**. A Rosa Montalt li atorgaren un primer premi de 60 reals i a Raymunda Blanch un segon premi de 40 reals (finalment, reconsideraren el dictamen i li donaren el primer premi a Pasquala Falcó i el segon a Rosa Montalt). Les setanta quatre lliures de fibra que havien filat foren donades, com s'havia acordat, a María Ynés, que també rebé pel seu mestratge una remuneració de sis-cents reals de billó. Com que de les sis xiques hi havien dos de la Casa de la Misericòrdia, la Societat es plantejà fer donació de més torns a aquesta institució, a fi que les internes aprenueren el nou mètode de les jovenetes que ja havien estat formades. També se li atorgà una gratificació de 20 o 30 reals a **María Capilla**, una xiqueta de nou anys que María Ynés tenia com a deixeble. La comissió avaluadora proposà continuar amb el suport a la mestra innovadora i finançar estades seues, a fi d'ensenyar el seu mètode, a escoles d'Alzira, Castelló, Torrent o Xàtiva (Sant Felip, en aquella època).

L'octubre de 1792, la Societat decidí que María Ynés oferira els seus ensenyaments a Castelló. Amb els sis torns, la dona formà dotze jovenetes, en grups de matí i vesprada. La Societat pagà els viatges de la mestra i un sou diari de 10 reals. Hagué d'estar més de dos mesos a Castelló, perquè li abonaren, per mitjà de Vicente Oliag, 654 reals i tres maravedís de billó. Així mateix, la Societat comunicà la innovació a la Junta de Comerç de Barcelona. També, segons informava el tresorer, Manuel de Velasco, s'havien pagat unes quantitats per l'ensenyament del mètode a Torrent, on María Ynés formà altres dotze jovenetes, com acredità en una altra carta el rector **Vicente Ximeno**. No s'ha de confondre aquest prevere amb l'historiador i bibliògraf valencià homònim. Aquest rector va prendre possessió de la seua plaça a Torrent (que portava associades unes rendes considerables) l'agost de 1791, vint-i-set anys després de la mort de l'historiador. Per a les jovenetes filadores de Torrent també s'havien comprat set torns i una arropa de cànem, i també se'ls concediren dos premis. Així mateix, es compraren sis torns per a la «Real Casa de Arrepentidas de San Gregorio», que es trobava al carrer Sant Vicent de València i a altres institucions benèfiques. El 1794, la Societat finançà formació en el nou mètode a Alaquàs, Alboraià i Aldaia. També hi ha un altre document de la Societat (que es pot consultar al repositori digital de la UPV) que acredita que una jove, anomenada **Mariana Ferrer Ferrando** que vivia a Aldaia, encara que havia après el mètode a Alaquàs, tenia gran aprofitament en filar el cànem. I el mateix any, la Societat tornà a anunciar diversos premis per a la persona que, en aprendre el nou mètode, filara millor una madeixa de lli o cànem, per la qual cosa rebria cent cinquanta reals de billó.

L'impuls de la Societat Econòmica d'Amics del País de València no decaigué. El 1796 comunicaren la innovació a les autoritats de Múrcia i el 1799 convocaren un premi de 300 reals al poble que, segons certificació de la Justícia i del rector, hi haguera més torns que aplicaren el mètode de **María Ynés Pomares**, premi que s'havia de repartir entre les filadores.

Amb el començament del segle XIX desapareix el rastre de la mestra innovadora.